

IDENTITA AKO PRIRODZENOSŤ?

Doc. PhDr. Ivan Buraj, PhD.

OBSAH

- Úvod
- „Prípád M.F“
- „Prípád Stiller“
- Záver(y)

ÚVOD

- Identita je vo všeobecnosti chápaná ako možnosť byť sebou samým
  - Byť sebou samým je dôležitou vlastnosťou osobnosti a zároveň jedným zo základných predpokladov zachovania jej integrity (opakom je napr. schizofrénia – rozdvojenosť osobnosti)
  - A preto tiež niektorí aj za jednu z podstatných charakteristík ľudskej prirodzenosti považujú práve identitu ako *totožnosť* so samým sebou
  - A opačne - ľudská prirodzenosť („prirodzený“ výraz tváre na identifikačnom preukaze alebo „prirodzený“ sklon písma pri vlastnoručnom podpise) je zase ponímaná ako jeden z hlavných prejavov, charakteristík a zároveň dôkazov, resp. garantov našej identity

ÚVOD

- Pritom sa nezriedka zabúda, že ľudskú prirodzenosť rovnako totožnosť charakterizuje *odlišnosť, inakosť*
- ✓ A to jedna z hlavných príčin vzniku viacerých paradoxných situácií, ktoré sa priamo dotýkajú našej identity a cez ňu aj toho, čo označujeme „prirodzeným“, „prirodzenosťou“ alebo „ľudskou prirodzenosťou“ a pod. , teda niečoho, čo považujeme za čosi spontánne, evidentné, samozrejmé, pôvodné, vnútorné, podstatné
- ✓ Aby som to ilustroval, vybral som si na pomoc dve situácie, dva príznačné pre tento problém „prípady“
- ✓ Jeden z nich som nazval „prípacom M.F.“ a druhý - „prípacom Stiller“

„PRÍPAD F.M.“

- Predstavte si donedávna ešte bežnú situáciu, že máte účet v banke a chcete si niečo z neho osobne vybrať, a tak zídete do banky, kde vás banková pracovníčka/pracovník na konci vyzve, aby ste žiadosť potvrdili svojim podpisom
  - A vtedy nastane problém...
  - Zaregistrovaný podpis nie je „dostatočne podobný“ jej aktuálnemu podpisu
  - Preto šéf pobočky navrhne zdanlivo veľmi logické „riešenie“ – oficiálne zaregistrovať nový podpisový vzor,
  - Pritom vás môže zároveň upozorniť, že aj v budúcnosti budú vyžadovať, aby aktuálny podpis bol „dostatočne podobný“ novému podpisovému vzoru

„PRÍPAD F.M.“

- ❑ M.F. ktorej sa táto príhoda skutočne stala si však skoro uvedomila, že ide len o zdanlivé vyriešenie celej situácie a že je skôr pravdepodobné, že ani nový podpisový vzor nebude spĺňať toto kritérium
- Jednoducho preto, že to už nebude jej „prirodzený“ (pôvodný) podpis
- Ako interpretovať túto situáciu z filozofického pohľadu?
- ❑ Vlastnoručný podpis v nej vystupuje ako identifikančný znak, a to v troch zmysloch
- 1. Na základe vlastnoručného podpisu môžeme identifikovať prirodzené vlastnosti pisateľa (grafológia)

„PRÍPAD F.M.“

2. Na tom istom základe môžeme garantovať jeho autenticitu (písmoznalectvo)

3. A napokon, verifikovať pisateľovu občiansku identitu (kryptografia)

- Pochopiteľne, že mňa najviac zaujímal prvý aspekt problematiky
- ✓ Vlastnoručný podpis ako „prirodzený“, jedinečný prejav „duše“ - osobných charakteristických kvalít a vlastností človeka (V tomto zmysle jeho protipólom je elektronický podpis – tiež jedinečný, ale nie „prirodzený“)
- ✓ Pritom sa vo všeobecnosti, s istou samozrejmosťou predpokladá, že ak je tak, potom pisateľ je schopný v súlade s týmito svojimi „prirodzenými“, *jedinečnými* danosťami konštantne a za akejkolvek situácie (i keď je povedzme nervózny) opakovať svoj vlastnoručný podpis

„PRÍPAD F.M.“

- ✓ Takýmto spôsobom sa však chtiac-nechtiac systematicky podsúva/zamieňa podobnosť za totožnosť – identitu
- ✓ Experti na písmo však dobre vedia, že nikto nie je schopní do všetkých detailov a v každej situácii opakovať svoj vlastný podpis, ale vždy ide len o jeho podobnosť - približnosť
- ✓ A že paradoxne sa to môže podariť skôr „špecialistom“ vo falšovaní podpisov (a to je ďalší z paradoxov)

„PRÍPAD STILLER“

- Ide o „prípád“, situáciu, ktorú vyberám z knihy švajčiarskeho románopisca Maxa Frischa s rovnomenným názvom a kt. sa na prvý pohľad diametrálne líši od prvej
  - „Ja nie som Stiller!“ – je hneď prvá veta, či skôr výkrik jeho hlavného protagonistu
  - „Marně! Dnes mi přinesli tenhle sešit plný prázdných listů: Mám sepsat svůj život, patrně abych dokázal, že nějaký mám, nějaký jiný než život jejich nezvěstného pana Stillera“
  - A dále zase sám už nie ako Stiller, ale ako nejaký pán White si zafilozofuje o identite ako totožnosti a vzťahu k (skutočnému) životu

„PRÍPAD STILLER“

- „Je těžké říct, na čem záleží, že náš život byl skutečným životom. Já tomu říkam skutečnost, ale co to znamená! Můžete také říct: že se někdo stává totožným sám se sebou. Jinak nikdy nebyl! (podč. I.B.)“
- A dodáva: „Můj obhajce nechce pustit z hlavy, že musím být Stillerem, jenom proto, aby mě mohl obhajovat, a říká tomu pošetilá přetvářka, když se bráním být někým jiným než sám sebou.“
- Čitateľ sa však napriek týmto slovám, napriek tomu, že to sústavne popiera, pravdepodobne rýchlo dovtípi, že hlavný protagonista románu je skutočne „pravým“ Stillerom
- Otázku, kt. si však zrejme až do konca knihy kladie je, kto je vlastne „pravý“ Stiller (schizofrenik, slobodomyselný rojko, vypočítavý dobrodruh či dokonca zločinec, kt. sa – ako sa dozvedá - radšej prizná k vražde svojej ženy než k svojej skutočnej identite)

„PRÍPAD STILLER“

- A prečo tak tvrdohlavo oproti osobným svedectvám viacerých ľudí, ktorí ho spoznali, bude stále popierať svoju pôvodnú identitu
- A i keď už nepochybujeme, že Stiller je Stiller, prichytíme sa pritom, že definitívne tomu uveríme nie na základe osobných svedectiev, ale až na základe oficiálneho verdiktu súdu
- Inými slovami, nie prirodzenosť sa stáva „prvým a posledným“ dôkazom osobnej identity, ale – podobne ako v prvom prípade - „vonkajšie“ , možno aj arbitrárne úradne dôkazy (a to je opäť paradox)

ZÁVER (Y)

- Opísal som dve rozličné, v čomsi protichodné situácie, ale proces aj ich výsledok je až zarážajúco podobný
- Z prvoplánového hľadiska, odlišnosť spočíva v uplatňovaní celkom odlišných stratégií
- Prvý prípad reprezentuje snahu o identitu prostredníctvom identifikácie ako zhody identít na základe rovnakej „prirodzenosti“
- Druhý prípad zase odhaľuje, akoby celkom opačnú snahu: stoj čo stoj vymaniť sa spod svojej pôvodnej, „prirodzenej“ identity

ZÁVER (Y)

- Čo zase spája oba prípady je predovšetkým spochybnenie identity, a to hlavne úradmi (bankou, súdom)
- A pod ťažobou ich moci sa obaja protagonisti tu cítia bezmocní
- Lebo si uvedomia, že sami nie sú schopní preukázať svoju identitu, nech sa im javí akokoľvek (samo)zrejmé, prirodzená
- A že ju môžu potvrdiť s konečnou platnosťou opäť len oficiálne úrady

Záver(y)

- A zo širšieho filozofického hľadiska z toho vyplýva, že byť identický so samým sebou nie je tak prirodzené ako by sa mohlo zdať
- Naopak len prostredníctvom oficiálnych inštitúcií je naša identita nielen možná, ale i skutočná
- To nastoľuje nové problémy a otázky súvisiace s identitou, konkrétne, vzťah identity a moci, identity a slobody, a v neposlednom rade otázku, čo je to vlastne identita - môžeme jej pojem i vzhľadom na spomínané paradoxné situácie a rozličné uhly pohľadu nejako zovšeobecniť?
- Ale to už je iný príbeh, ku ktorému sa chcem opäť vrátiť v najbližšej dobe

Bibliografia

1. BURAJ, I,: „Otázniky okolo identity“. In: *Filozofia a/ako umenie* (eds. Plašienková, Z. – Lalíková, E.).Bratislava: FO ART 2004, s. 178-188.
2. FIŠEROVÁ, M.: *Dekonstrukce podpisu. Jacques Derrida a opakování neopakovatelného*. Praha: Togga 2016.
3. FRISCH, M.: *Stiller*. Praha: Odeon 1970.

ĎAKUJEM VÁM ZA POZORNOST!